

DE GRAVEUR

Lisa Medved

De graveur

Vertaald door Petra Van Caneghem

Horizon

For Stan, Natasha and Alex
for encouraging me
to jump off the cliff
and fly.

Deel een

‘We all wear masks, and the time comes when we cannot remove them without removing some of our own skin.’

André Berthiaume

Hoofdstuk 1

18 juli 1675

Ik heb vandaag een flinter van mijn hart begraven. Hij ligt nu voor altijd in het donker, verstopt in de plooiën van mijn vaders lijkwade, onder een zware marmeren plaat in de zuidelijke beuk van de Sint-Jacobskerk.

Bij het kriecken van de dag kwamen we aan bij de kerk. Hendrik en zijn vrouw, met mijn neefjes en nichtjes, stonden dicht naast me, het hele huishouden ineengedoken, alle ogen gericht op de kuil. Een vroege ochtend hartje zomer, het meest praktische moment voor een begrafenis, en toch waren de warmte van de zon en de drukte van de menigte al voelbaar in de lucht. Meer dan honderd rouwenden waren te hoop gelopen om het begrafenisritueel te zien, er waren zelfs gezanten van het Habsburgse hof, opzichtig in hun fluweel, linten en kant. De meeste omstanders waren gewoon toeschouwers, nieuwsgierig starend, fluisterend achter een reukbal die ze tegen hun neusgaten drukten. Ze begrepen niets van mijn verdriet, het geheim dat mijn lippen tot zwijgen noodt.

De takjes citroenmelisse en hysop die in de lijkwade waren gestopt, konden amper de kwalijke geur maskeren die uit de kuil omhoogkwam. Ik hield een zakdoekje tegen mijn neus en snoof de geur van kruidnagel en kaneel op. Toen de priester de liturgie begon op te dreunen, staarde ik in het donker en kon ik nog net de contouren van mijn vaders ingepakte lichaam onderscheiden. Daar lag

papa: Lucas Vorsterman, beroemd graveur van Antwerpen, de kunstenaar die honderden mensen met burijn op koper, steenkool op papier had vereeuwigd. Daar lag hij in zijn vele gedaanten: lid van het gilde, geleerde, taalkundige, vroom katholiek, plichtsgetrouw echtgenoot, liefhebbende vader en op het einde, op zijn sterfbed, een ordinaire dief en bedrieger. Negen decennia gewikkeld in een lijkwade. Negen decennia van vreugde en verdriet, spijt en verlamme schaaamte.

Verlies is zwaar als je iemand zozeer bewondert en die bewondering verzuurt, ja zelfs ranzig wordt. Nog erger ook is het feit dat hij er niet meer is en ik hem die vragen niet meer kan stellen waarop ik zo graag een antwoord wil. Ze blijven hangen, deinend in de wind, en ik zal er voor altijd het raden naar hebben. Zijn laatste woorden waren een walgelijke last die, toen ze uitgesproken werden, hun gewicht op mijn schouders legden. Loodzwaar zitten ze daar, in de holte van mijn borst, leggen me het zwijgen op, veroordelen me tot schande. Ik sta bij het graf, sluit mijn ogen om de tranen tegen te houden. ‘Neem deze last terug’, fluister ik stilletjes, ‘en neem hem mee in je graf. Hij is niet van mij. Geef me vergetelheid. Geef me onwetendheid. Laat me drinken van het water van de Lethe.’

Geen antwoord op mijn smeekbede.

Ik aanbad mijn vader tot de dag dat hij stierf. Op die dag veranderde er iets, diep vanbinnen in mij. Het begon als een licht gefladder in mijn borst en nestelde zich als een kiezel in mijn buik, jaren van bewondering werden verdriet, ongeloof en smart. Het woog zwaar op me toen ik bij hem zat en wachtte tot hij van deze wereld naar de volgende zou gaan. De zoete geur van bijenwas hing in de lucht – geen goedkope talk in zijn laatste ogenblikken. De ader op zijn slaap klopte haast onmerkbaar, zo broos als het trillende borstje van een mus. Het kaarslicht flikkerde boven zijn gesloten oogleden en zijn gespreide lippen, boven het wollen beddengoed dat bij elke ademtocht op en neer ging, op zijn hand in de mijne. Zijn vingers slap, zijn huid een kaart vol opgezette aders, leverlekken en rimpels.

Hij worstelde met zijn laatste woorden, stopte vaak om naar adem te happen. Zijn ogen starden zo intens dat ik even vergat dat hij door zijn troebele irissen niet meer zag dan wat schaduwen. Elk woord drong diep door in mijn hart en woog zwaar. Elke keer dat hij mijn naam zei – ‘Antonia, mijn liefde’ – klonk dat, hoewel hij teder fluisterde, als steen, zwaar en koud.

‘Ik ben niet je biechtvader, papa’, wilde ik zo graag zeggen. Maar ik zweeg en streeelde zijn hand, zijn onrust sussend. Altijd de plichtsgetrouwe dochter.

Hij bedelde om begrip en vergiffenis. Fluisterend drong hij erop aan dat ik zijn geheim zou bewaren. Kort na zijn laatste smeekbede viel zijn borst met een laatste, haast onhoorbare uitademing stil. Hij was een vreemde voor me.

Hoofdstuk 2

Charlotte scant de kamer, hongerig naar aanwijzingen, neemt de beelden in zich op. Ze weet dat hij er niet is, ze zegt tegen zichzelf dat het veilig is om naar binnen te gaan, maar toch aarzelt ze. Later, wanneer ze alleen is, is er nog genoeg tijd om te piekeren over alles wat ze heeft gezien, maar voorlopig speelt ze het spel mee.

Met twee grote stappen staat ze voor een uitstalkastje.

Drie hurkende primitieve beeldjes kijken dreigend door het glas. Pokdalig, tanden bloot, woest en machteloos.

‘Zestiende eeuw, Azteeks’, zegt de assistente. ‘Prachtig, niet? Hij verzamelt ze al jaren.’

Het zijn de lelijkste wezentjes die Charlotte ooit heeft gezien: obscene waterspuwers met gespreide beentjes en dikke buikjes, een lendendoek die een priapische bobbel verbergt. Ze knikt, veinst interesse, maar het enige waar ze aan kan denken, is de man die bij deze kamer hoort. Ze haalt diep adem en probeert zich zijn geur voor de geest te halen – de vage geur van aftershave, een vleugje tabak – maar er komt niets.

‘Kan ik u een kopje koffie brengen terwijl u wacht?’ vraagt de assistente.

‘Nee, dank u.’ Charlotte gaat naar een uitstalkast met primitieve maskers. Skeletachtige trekken, ingevallen wangen, lege oogkassen, groteske uitstekende tanden. De huid in haar nek kriebelt.

Ze kijkt vluchtig om zich heen naar netjes gearrangeerde boekenplanken, mooie verchromde leunstoelen tegenover een mon-

sterlijke antieke werktafel, een Gallé-leeslamp, een Russisch icoon van Sint-Nicolaas, mogelijk negentiende eeuw, en een groepje votiefbeelden op een bijzettafeltje. Eclectisch, klassiek gecombineerd met macaber. De inventaris gaat door, haar ogen steels, ze neemt elk detail in zich op. Art-nouveaubureauset met ouderwetse inktpotten en een niet zo ouderwetse briefopener met een glimmend lemmet van vijftien centimeter. Blauwe Murano-kom met visitekaartjes erin. Ze stopt er eentje in haar zak. Kan nog handig zijn, de komende maanden. Talisman voor geluk of amulet om het ongewenste af te weren, allebei goed.

Aan de muur hangt een kaart van Europa, met daarop zestiende-eeuwse koninkrijken. Eromheen hangen ingelijste certificaten, diploma's en foto's. Ze kijkt over haar schouder naar de assistente, die zich teruggetrokken heeft in een aanpalend kantoor, aan een tafel, starend naar een computer.

Charlotte stapt stilletjes naar de muur, haar ogen spiedend, ze leest snel alle woorden. Zijn naam is overal. Een master, doctoraat in de geschiedenis, hoogleraarschap, allemaal met zwierige krullen geschreven. Diploma's en eervolle vermeldingen, allemaal met zijn naam: Sébastien Sterck.

Sinds ze zijn naam vijf weken geleden te weten kwam, heeft ze hem al tientallen keren hardop gezegd. Alleen in haar flatje, ijsberend zijn naam herhalend, hem echoënd in de douche, proberend de zwaarte in haar ledematen weg te wassen, de onrust te kalmeren, betekenis in dit alles te vinden. Vandaag is ze dan eindelijk op zijn terrein. Ze staat op de grens tussen niet-weten en weten, wil wanhopig zijn wereld doorzoeken, de geheimen onthullen, eindelijk een verleden begrijpen dat zo lang een donkere wolk is geweest. Ze fluistert zijn naam, sist elke lettergreep – Sébastien Sterck – een sibillijnse slang, in haar binnenste opgerold.

Het verleden is overal om haar heen, maar blijft toch een mysterie. Ze staart naar ingelijste foto's. Ze herkent er enkele van haar onlinespeurtocht. De meeste zijn geposeerd: een paspop die handen

schudt, stenen gezicht, starend naar de camera. Een figuurtje in maatpak, tussen rijen goedgeklede naamloze gezichten, het zijne gedeeltelijk verborgen achter een schildpadmontuur, grijzend haar, naar achteren gekamd in een V-vormige haarlok, netjes getrimde baard en snor. Niets wat wijst op zijn persoonlijkheid, uitstraling neutraal.

Op een bijzettafeltje, half verstopt achter een varen in een pot, staat een foto van dezelfde man, maar dan met een jonger gezicht. Nonchalant liggend op het dek van een zeilboot lacht hij naar de zon, de wind in zijn haar. Nog een foto, korrelig zwart-wit deze keer, van twee tienerjongens met de rug tegen een roer. Is dat hij als kind?

Charlotte gaat naar het raam. Perfect panoramisch uitzicht op de binnenhof. Keien neergelegd in een rustgevend geometrisch patroon: overlappende cirkels, ster in het midden, evenwichtig en nauwkeurig.

Hij kan elk moment aankomen. Zal ze hem op een afstand herkennen? Nog belangrijker, ondanks alles wat haar is verteld: zal hij haar kennen? In haar hoofd buitelen alle tegenstrijdige verhalen die haar in de loop van de jaren zijn verteld, over elkaar. Waarheid en leugens vervagen de grenzen van een zorgvuldig geconstrueerd verleden.

In het aanpalende kantoor gaat de telefoon, de stem van de assistente met tussenpozen: ‘...wacht iemand... vertraagd door campuspolitie... het onderzoek...’

Fronsend kijkt Charlotte op haar horloge. Is hij altijd zo laat?

Haar telefoon trilt. Ze haalt hem uit haar zak.

De stem aan de andere kant is onbekend, een man met een Belgisch accent. ‘Dit is Willem, van acquisities. Ik heb gehoord dat jij de nieuwe Rubensspecialist op de campus bent.’

De onverwachte titel verrast haar, een warme gloed. ‘Ja. Ik ben er pas.’

De stem snelt voort. ‘Ik ben een kaartenboek dat aan de universiteit is geschonken aan het onderzoeken. Zeventiende eeuw, uit Amsterdam, zeven kaarten samengebonden. Er is iets ongewoons

aan... Het heeft te maken met Rubens... Misschien interesseert het je wel.'

Ze draait zich weg van het raam. Een kaart uit dezelfde eeuw als Rubens, met een link naar hem. Intrigerend. 'Wat heb je ontdekt?'

'Een wapen met een verwijzing naar Rubens.'

Ze staart naar de klok aan de muur. Tijdverlies hier, een kaart over Rubens is veel interessanter.

'Ik kan wel even kijken,' zegt ze, 'maar ik heb niet veel tijd. Ik geef een lezing om twaalf uur.'

De mond van de assistente valt open wanneer Charlotte zegt dat ze vertrekt. Ze staat op, strijkt haar zwarte kokerrok glad. 'Maar dit is uw introductie. Normaal is professor Sterck nooit te laat.'

'Ik heb nog een afspraak,' zegt Charlotte. 'Excuseert u me alstublieft bij de professor. We maken een nieuwe afspraak.'

De assistente neemt een map van de tafel, haar mond gaat open en dicht, als bij een vis.

'Is dat voor mij?' Ze ziet haar naam, omgekeerd op het omslag: *Dr. Charlotte Hubert*.

De assistente houdt de map tegen haar borst. Nog meer visachtige zenuwtrekjes. 'Professor Sterck zou u alles uitleggen.'

'Waarom lees ik het niet voordat ik hem zie? Als ik vragen heb, kan ik ze hem dan stellen.' Charlotte steekt haar hand uit, glimlacht.

'Hierin staan uw uurrooster, richtlijnen voor het onderzoek, beoordelingsprotocollen...' Eindelijk laat de assistente de map los.

Charlotte laat hem in haar tas glijden.

'...en er zit een foldertje bij over veiligheid op de campus', gaat de assistente verder. 'Er zijn enkele incidenten geweest waarbij vrouwelijke studenten bedreigd zijn en... we moeten extra voorzichtig zijn...'

Charlotte knikt om te laten zien dat ze luistert, maar eigenlijk ziet ze duivelachtige figuurtjes achter glas en een zelfportret van Rubens met breedgerande hoed voor zich. Ze haast zich door de gang, negeert het fladderende gevoel in haar buik.

Hoofdstuk 3

‘Het is een doolhof’, roept Willem over zijn schouder, en hij duwt de deur naar de traphal open. Hij is lang en slank, met benen als een wandelende tak, waarmee hij twee treden tegelijk neemt.

Charlotte moet zich haasten om bij te blijven, is buiten adem wanneer ze eindelijk in de gang staan. Grijs linoleum, kleurloze muren en een dozijn gesloten deuren geven een troosteloze aanblik. Ze volgt hem, weet niet meer hoeveel keer ze naar links of naar rechts afslaan.

‘Nog een week en je kent de weg. Traphal naar de kelder is die kant op.’ Hij wijst de richting aan, maar ze blijven door de gang lopen. ‘Je kunt daar maar beter niet in je eentje aan de wandel gaan. Je raakt de weg zo kwijt.’ Hij stopt voor een deur en duwt haar een kantoor binnen, fel neonlicht, geen ramen. ‘Je hebt zo meteen een lezing, dus ik houd het kort.’

Ze kijkt snel op haar polshorloge.

Hij wijst naar een stapel kartonnen dozen tegen de muur. ‘De universiteit krijgt altijd schenkingen. Organisaties en privépersonen die hun zolder opruimen en hun spullen naar hier sturen. Nu en dan krijgen we eens iets bijzonders. In de zomervakantie kregen we schenkingen van zuster Anna, moeder-overste van het begijnhof Sint-Catharina, een van de oudste ordes van Antwerpen.’ Hij wijst naar het uiteinde van de tafel, waar vergeelde kranten in doorzichtig plastic uitgespreid liggen.

‘Wat hebben ze gestuurd?’ vraagt ze.

‘Almanakken en religieuze krantjes vanaf de jaren 1800.’

‘En het kaartenboek?’

‘Een prachtig stukje werk.’ Hij laat haar een in leer ingebonden boek zien, bijeengebonden met een bruin lint, op een vilten mat. ‘Het heeft niets te maken met de andere voorwerpen, maar is wel ongeveer zo groot als de almanakken, dus het kan ermee verward zijn.’

‘Hoe oud is het?’

‘1686.’

‘Waar gedateerd?’

‘Drie plaatsen. Titelcartouche en stempel van de drukker op de eerste pagina.’ Hij geeft haar een paar nitrilhandschoenen en trekt zelf ook een paar aan, hij laat het dunne rubber rond zijn vingers knallen.

‘En de derde?’

‘Rubens’ wapenschild.’ Willem kijkt schaapachtig. ‘Ik wist niet hoe ik het anders moest noemen.’

Het kaartenboek zit in een groene leren band, de kleur van overgare spinazie. Er zitten ezelsoren aan en waar het groen hier en daar afgesleten is, is een laagje bruin zichtbaar. Op het omslag zitten nog restjes gouden, gebosseleerde letters. In de smalle rug zit een handvol bladzijden.

Hij slaat het omslag open en ze komt dichterbij. Cursief Latijn midden op de bladzijde: *Nova Europae Descriptio*. De titel is versierd met een rand organische krullen in olijfkleur, draaiend en kronkelend, het doet haar denken aan dik zeewier op het strand van Pocologan, waar ze als kind altijd op vakantie ging.

‘Daar is Europa,’ zegt hij, ‘de dochter van een Fenicische koning.’

Charlotte is betoverd door de gedetailleerde afbeelding van een vrouw boven de titel. Ze zit op een troon, borsten bloot, een kroon op het hoofd, gekleed in een gewaad in koningsblauw met een zoom van zeeschuim.

Willem wijst naar het piepkleine handschrift. ‘Datum en naam van de drukker, Frederik de Wit.’

Met een metalen spatel draait hij de broze bladzijde om. De intensiteit van de kaart over twee bladzijden is verrassend, ze is ingekleurd als een handvol edelstenen. Spatten saffier markeren rivieren, meren en zeeën. Vlak land en bergen zijn geschilderd in smaragd-groen en diepere tinten malachiet. De grenzen zijn aangeduid met kronkelende granaatrode lijnen. Het is een kaart van West-Europa, van *Hispania* en *Anglia* in het westen tot *Italia* en *Germania* in het oosten, overtrokken met heel lichte rasterlijnen met geografische coördinaten.

Willem gaat verder: ‘De Wit was een cartograaf en drukker in Amsterdam...’

Ze buigt zich naar voren om de details goed te kunnen bestuderen. Langs de boven- en onderkant van de twee bladzijden loopt een reeks afgeronde horizontale ruiten, die een decoratieve fries vormen. In elke ruit is een stad getekend, met daarbij de Latijnse naam. Ze herkent *Roma* met oude gebouwen op verscheidene heuvels, bruggen over de rivier in *Londinium*, bootjes op de kanalen van *Venetia*, trapgevels in *Antwerpen*.

‘Enkele van de kaarten van De Wit liggen in de Koninklijke Bibliotheek van België in Brussel en in andere musea over de hele wereld’, zegt Willem. ‘Ongelofelijk dat onze bibliotheek er nu ook een heeft. Wat deze kaart zo bijzonder maakt, is de kwaliteit van de decoratieve details en de kleuren. Ze is duidelijk in optimale omstandigheden bewaard... koel, droog, donker.’

De fries loopt door langs de linker- en de rechterkant van de kaart, met meer ruiten, maar die zijn uitgerekt tot verticale vormen. In elke ruit zijn een miniatuur en een Latijnse titel aangebracht. Ze herkent *Papa Romanorum* met een driedubbele kroon, *Rex Hispaniae* in wambuis en pofbroek, *Rex Anglia* gekleed in hermelijn, *Regina Franciae* met een lauwerkroon. De miniatuursteden en -figuren zijn levendig: roodbruine daken, honingkleurige stenen muren, magenta gewaden en zeegroene beenkappen, hemelsblauwe rivieren die door weelderige heuvels kronkelen.

‘De Wit heeft meerdere kopieën gemaakt van zijn kaarten, maar deze is zeldzaam’, zegt Willem. ‘Ik heb online gezocht en nergens een kaart als deze gevonden, nergens in de hele wereld.’

‘Maar drukkers maakten talloze kopieën van zulke kaarten om zo veel mogelijk winst te maken.’

‘Niet deze. Ze is uniek.’

‘Maar...’

‘Ik heb het gecontroleerd.’ Willem rekt zich in zijn volle lengte uit.

‘Waar is dat zogenaamde wapen van Rubens?’

Hij geeft haar een vergrootglas, wijst naar het zuiden van Portugal. Ze tuurt door het glas, er verschijnt een wapen. Zo groot als een postzegel, perfect verstoppt in Portugal. Een beetje op zijn zij gekanteld, de bovenrand loopt langs de Portugese kust. De rest van de randen volgt de zuidelijke kust van de Middellandse Zee en gaat dan noordelijk langs de Spaanse grens, waar het dan naar het westen, richting de kust, afbuigt. Er staat een tekst in Oudvlaams op het wapen gedrukt: *Frederik de Wit voor Antonia Vorsterman, 1686.*

‘Wie is Antonia Vorsterman?’ vraagt hij.

‘Lucas Vorsterman werkte in de jaren 1620 als graveur voor Rubens,’ zegt ze, ‘maar Antonia... Ik weet het niet zeker.’

‘Misschien heeft zij de opdracht voor het boek gegeven.’

Charlotte stelt het vergrootglas bij. De woorden bovenaan het wapen worden scherp: *In de voetsporen van Peter Paul Rubens.*

‘In de voetsporen van Peter Paul Rubens’, zegt ze, het kriebelt in haar nek, helemaal langs haar ruggengraat naar beneden.

‘Peter Paul’, herhaalt ze en geniet van de alliteratie in zijn naam. Ze herinnert zich nog haar eerste jaar, toen ze de barokke meester bij toeval ontdekte. Fris en hongerig had ze zich ingeschreven voor een extra cursus met de aanlokkelijke naam *De verleidelijke kracht van Rubens*. Toen het eerste college was afgelopen, was ze er als een blok voor gevallen. Betoverd door de weelderige stijl van de Meester, de theatrale manier waarop hij met licht en beweging speelt, zijn

voluptueuze godinnen en soldaten met enorme spieren, kronkelend op de doeken.

Dit is waar het allemaal om gaat, bedenkt ze met een glimlach. Dit maakt al die jaren zwoegen op mijn doctoraat waard: het koortsachtige onderzoek, de lezingen, de artikelen, de irritatie omdat ik toezicht moest houden op studenten die zich liever met Jägerbombs bezighielden dan met Bruegel. Tien jaar lang verhuizen van het ene krappe flatje in de binnenstad naar het andere, echte relaties inwisselen voor alweer een weekend in de bibliotheek. Verhuizen van Toronto naar Chicago, gevolgd door twee jaar in Dartmouth en dan het hoogtepunt voor elke Rubensgeleerde: een plaats aan de universiteit in de thuisstad van de Meester, Antwerpen. Dat het maar voor twee semesters is, maakt niets uit. De frustratie dat ik de campus met *hem* moet delen, naar dezelfde vergaderingen moet, het risico loop om *hem* achter elke hoek tegen te komen, schuif ik opzij. Zijn aanwezigheid zal me niet afleiden van de ongelofelijke ervaring om in Antwerpen te wonen. Ik heb veel te hard gewerkt om zijn aanwezigheid op dezelfde universiteit deze kans te laten bederven. Focus op de job. Laat hem niet onder mijn huid kruipen.

Willem stelt het leeslampje bij, richt het licht midden op de kaart. Een krans van blauw en groen.

Ze kijkt door het vergrootglas, mompelt in zichzelf: 'Elk woord staat in het Latijn, behalve het wapen van Rubens, dat is in het Oudvlaams.'

'Wat betekent *voetstappen van Rubens*?'

'Weet ik niet zeker.' Ze haalt een boekje en een pen uit haar tas, begint op een nieuwe pagina te schrijven.

'Misschien bestelde Antonia het voor een grand tour met Rubens als thema', zegt Willem.

Ze blijft schrijven.

'Misschien herdenkt het de vijftigste verjaardag van zijn overlijden.'

'Rubens overleed in 1640. Het boek is gemaakt in 1686.'

‘Dichtbij genoeg voor vijftig jaar.’

‘Ik denk niet dat het een aandenken is.’ Ze tikt met de pen op tafel. ‘De kaartenmaker heeft heel veel inspanning gedaan om het wapen in Portugal te verstoppen. Het ligt op zijn zijkant, is piepklein, bijna niet te zien. Als deze kaart hulde moest brengen aan de succesvolste kunstenaar van zijn tijd, waarom dat dan niet in grote letters op de titelpagina zetten? Waarom het dan zo verstoppen?’

Willem straalt. ‘Ik wist wel dat je dit interessant zou vinden.’

‘Wat kun je me vertellen over het begijnhof Sint-Catharina? Hoe hebben zij dit boek in handen gekregen? Is zuster Anna degene die ik het best kan benaderen?’

‘Ik denk niet dat je met iemand van het begijnhof zult kunnen spreken.’

‘Zeg me niet dat ze allemaal de stiltegelofte afgelegd hebben.’ Ze klinkt nogal bot.

‘Professor Sterck kent zuster Anna vrij goed. Ze hebben elkaar vorige zomer ontmoet op een symposium. Zo heeft het begijnhof het materiaal aan de universiteit gedoneerd.’

‘Ik bel haar op en maak een afspraak.’

Hij fronst zijn voorhoofd. ‘Denk niet dat ze beschikbaar is. Een van de begijnen is onlangs overleden. Professor Sterck zei dat het overlijden onderzocht wordt.’

‘Waarom? Dood op hoge leeftijd?’ Charlotte rukt haar handschoenen uit.

‘Ze was amper veertig. Van het belfort gevallen.’

Hoofdstuk 4

26 februari 1621

Papa liet me op de ochtend van mijn naamdag een dagboek zien, schoof het over de ontbijttafel naar me toe en vertelde een saaie anekdote over de heilige Antonia van Florence.

‘Je kunt bij haar inspiratie vinden voor je eigen leven, mijn liefje’, zei hij. ‘Ze was loyaal, nederig en gehoorzaam aan de familie van nonnen bij wie ze hoorde.’

Een onbekende Toscaanse non uit een ver land van twee eeuwen geleden kon me maar weinig schelen. Maar het dagboekje was prachtig. Het was ingebonden in kalfsleer, had de kleur van uien en de kaft werd met een leren lint op zijn plaats gehouden. Niels keek afgunstig, stak een kleverige vinger uit, maar ik stopte de schat diep in de zak van mijn schort, ik wist precies wat kleine broertjes allemaal uitspookten. Het boekje was van mij en van mij alleen. Ik zwoer er mijn diepste gedachten in te noteren, te beginnen vanaf vandaag.

Mijn vader Lucas Vorsterman en mijn moeder Anne Franckx doopten me in maart 1609 in de Sint-Jacobskerk van Antwerpen Antonia Lijsbeth. Mijn broer Hendrik kwam drie jaar later en nog eens twee jaar later was er Niels, met zijn dikke vingertjes, zijn jankende mondje, zo kaal als een knikker. Er volgden nog twee jongertjes, maar hun gedempte geschreeuw was slechts een paar seconden te horen, toen verdwenen ze weer uit deze wereld, zo stilletjes als ze

waren gekomen. Jammer, maar zo is het leven. De volgende baby, ook een broertje, werd geboren op de avond van de zonnewende. De zon stond nog hoog aan de hemel toen zijn eerste krachtige kreten het huis vulden.

‘Hier is ’n kind dat wil blijv’n’, zei Janneke, die de keuken binnenstormde met haar armen vol bebloed linnen.

‘Hoe is het met mama?’ Ik was de hele dag in de keuken gebleven en had de vroedvrouwen en de meiden in de gaten gehouden.

‘Ze rust nu.’ Ze legde het linnen op de trap naar de achtertuin en keek op me neer. ‘Je mama is sterk en heeft ’n flinke baby.’ Ze stopte een paar weerbarstige krullen onder mijn kapje. Haar ruwe vingertoppen streelden mijn wang. ‘Morgen vier’n we de komst van kleine Lucas, hij is genoemd naar je vader.’

Telkens wanneer er een nieuwe baby kwam, vierden we dat uitbundig, ons hele huis was tot barstens toe gevuld met bezoekers en de dientafeltjes bezweken haast onder het eten. In de kamers gonsde het van de hartelijkheid van familie, vrienden, buren en papa’s collega’s. In tijden van verdriet, wanneer onze geliefden hun laatste adem uitbliezen, stonden diezelfde bezoekers op de stoep, maar dan met bedroefde gezichten en woorden van troost. Het nieuws verspreidde zich snel. Iets geheimhouden lukte zelden.

We wonen in een statig huis in de Eikenstraat. Het is een smal stadshuis in rode baksteen, drie verdiepingen hoog, in een straat met kasseien, genoemd naar de eiken die langs het kanaal staan. Het huis was ooit van opa, maar ik heb geen herinneringen aan hem, alleen mijn oma, die stierf toen ik nog maar vijf was, kan ik me nog vaag voor de geest halen. Ik herinner me nog dat ik een knokige vrouw omhelsde die naar de zachte witte zeep rook die Spaanse handelaren meebrachten uit hun thuisland.

Mijn vader is graveur en lid van het Sint-Lucasgilde. Hij is een grote man met een brede borst en grote handen, die me graag in zijn armen neemt en mijn gezicht kriebelt met zijn baard. Hij vult de hele kamer, niet alleen met zijn lengte, maar ook met zijn diepe

stem en zijn expressieve handen, waarmee hij zijn woorden kracht bijzet. Hij is de spil waaromheen ons huishouden draait.

Wanneer we samen in zijn werkkamer zitten, kijk ik geboeid toe hoe zijn dikke vingers met zoveel gemak de broze burijs van de graveur kunnen hanteren. Ik kijk graag naar hem terwijl hij werkt, zijn hoofd over zijn werktafel gebogen, het kwastje aan de punt van zijn rode vilten kap bengelt heen en weer wanneer hij beweegt. We praten over allerlei onderwerpen, ik bestook hem met vragen. Papa moedigt mijn nieuwsgierigheid aan.

‘Waarom komen de noordelijke provincies in opstand tegen de Spanjaarden?’

‘Hoelang heeft meneer Rubens aan het plafond van de Sint-Carolus Borromeuskerk geschilderd?’

‘Hoe hebben de oesters de parels van mama’s halsketting gemaakt?’

‘Is het Sint-Lucasgilde naar u genoemd, papa?’

Hij strijkt met zijn hand door mijn krullen. ‘Het gilde bestaat al sinds 1382. Het is niet alleen een gebouw, maar ook een groep mensen verenigd in artistieke vaardigheden en opleiding. We maken allemaal voorwerpen van schoonheid’, hij liet een pauze vallen en glimlachte, ‘sommige meer bedreven dan andere.’

‘Bent u het meest bedreven?’

Hij legde zijn houtskoolstaafje neer en boog zich over de tekening van een edelman met een slappe, breedgerande hoed. ‘Jij hebt me het voorbije halfuur aan deze tekening zien werken, niet?’

Ik staarde naar het gezicht van de edelman, die ik herkende als een frequent bezoeker aan ons huis. Graaf Álvaro González droeg de weelderigste pluimhoed en breedste plooikraag, lachte het luidst, vertelde de schuinste grappen. Bij elk bezoek breidde mijn Spaanse woordenschat zich uit, maar dan met woorden die ik nooit hardop zou kunnen zeggen.

‘Een aanvaardbare gelijkenis met de graaf’, zei papa. ‘Dat volstaat voor wat hij nodig heeft. Dankzij mijn vaardigheden kan ik tekeningen en gravures maken om in het onderhoud van mijn gezin te

voorzien.’ Hij wuifde met zijn hand naar de schets in een afwijzend gebaar. ‘De kunstenaar voor wie ik nu werk, is zo goed, er is niemand zoals hij in het gilde. Zijn kunstenaarstalent is zo groot dat hij in slechts enkele minuten een portret van de graaf zou kunnen maken dat veel beter is dan dit hier.’ Hij liet de schets in een bureaulade glijden, keek me aan en knipoogde. ‘Maar ik ben een betere graveur.’

‘Maar meneer Rubens is geen graveur zoals u, papa. Hij is een schilder.’

‘Inderdaad, maar hij heeft ook al gegraveerd, hoor. Hij is ook een geleerde, een diplomaat en hij spreekt zes talen.’

‘Zoals u, papa.’

Hij lachte, diep uit zijn buik borrelde een gebulder op. ‘Inderdaad, zoals ik, maar ik ben niet zo kundig als meneer Rubens.’

Toen ik zeven was, nam papa me mee naar het grote huis van Plantijn en liet hij me het bureau zien waaraan hij gravures voor de drukkerij van Plantijn maakte. Maar dat was jaren geleden en nu werkte hij alleen nog voor de meest vereerde kunstenaar van Antwerpen, meneer Peter Paul Rubens. Ik moet papa’s werkruimte in het Rubenshuis nog bezoeken.

Ik heb al een paar keer een glimp opgevangen van meneer Rubens in de stad – hij lichtte zijn breedgerande hoed toen hij de Sint-Jacobskerk binnenliep, beende over de Grote Markt, druk in gesprek met een burgemeester. Op een late namiddag, toen Janneke en ik terugkeerden van de markt, had ik hem uit de Gulick Herberg zien komen, rozige wangen, zijn hoed scheef, zijn arm om de schouder van een vriend. Hij ziet er altijd vriendelijk uit, zijn wijdverspreide roem lijkt hem niets te doen, hij voelt zich op zijn gemak bij iedereen, of dat nu een bediende, een leerjongen, een koopman of een edelman is. Dat was natuurlijk slechts mijn indruk op een afstand. Je weet nooit hoe iemand echt is tot je hem persoonlijk ontmoet, een gesprek met hem aangaat, wat tijd met hem doorbrengt. Als de dochter van een werknemer is de kans dat ik de grote man ooit zelf ontmoet nagenoeg nihil.

Hoofdstuk 5

Charlotte staat midden op een groot podium, in het donker, en stelt het leeslampje van de kathedraal bij. Kubistische schaduwen vervormen haar neus en kaak, laten haar ogen diep wegzinken. Ze klikt door naar de volgende afbeelding, op het scherm achter haar verschijnt een dronken titan omringd door nimfen en saters. ‘Rubens heeft tien jaar in Italië doorgebracht, hij was er in de leer bij meesters van de Venetiaanse school’, weergalmt haar stem. ‘Hij schilderde *De dronken Hercules* in 1613, twee jaar nadat hij naar Antwerpen was teruggekeerd.’

In het halfduister ziet ze de zwijgende gezichten van honderd mensen. Elke rij gaat wat meer verborgen in het donker en de gezichten vervagen. Op de laatste rij zitten alleen nog androgyne vormen.

Ze klikt door naar de volgende afbeelding: het wellustige gezicht van een sater, snauwende mond, twee hoorns tussen zijn krullen. Nog een klik en het beeld zoomt in op een nimf met gouden vlechten en wilde ogen. ‘Klassieke mythes waren een constante bron van inspiratie voor Rubens.’

Wanneer het beeld van een mollige, in bont gehulde naakte vrouw op het scherm verschijnt, gaat Charlotte wat dichterbij de microfoon staan. ‘De pompeuze stijl van zijn vroege schilderijen legt de basis voor zijn latere werk, zoals dit erotische portret van zijn tweede echtgenote, Héléne Fourment.’ Ze pauzeert, scant het publiek, glimlacht. ‘Meer over Héléne volgende week.’

Ze raapt haar aantekeningen bij elkaar, knipt de schakelaar op de kathedraal aan. Het voorste deel van het auditorium baadt in het licht en Hélène verandert in een bleke schim. Krakende stoelen en schuifelende voetstappen van studenten richting de deur.

Een vrouw met dreadlocks op de tweede rij zit nog in een zakboekje te schrijven. Er is iets aan haar wat Charlotte aan zichzelf doet denken toen ze nog studeerde. Niet het rafelige haar of de vele piercings natuurlijk, maar wel de intensiteit van haar manier van doen. Ze is helemaal verslinderd, net als ik. Ze wil diep in het hoofd van de kunstenaar dringen, de werveling van kleuren begrijpen, zijn denkproces en zijn muze ontdekken.

Charlotte kijkt vluchtig naar het groepje mooi geklede mensen onderaan de trap. Opgedirkt en zelfverzekerd staan ze in een kringetje, praten onder elkaar. De mannen in pak en das. Vrouwen met sobere blazers, een dikke laag lippenstift, haren netjes gekapt. Hier geen hoopje slonzige, onverzorgde, bijna blutte studenten. Charlotte herinnert zich nog hoe ze zelf, jaren geleden, veranderde van student in docent. Ziet zij er nu uit als deze mensen? Is de onzekerheid van haar jeugd verdwenen, vervangen door de zelfverzekerdheid van haar vierendertigjarige ik?

Ze stopt een weerbarstige krul terug in haar vlecht. Met rechte schouders loopt ze op hen toe.

De cirkel gaat open, ze wordt binnengelaten, er zijn er die Nederlands spreken, anderen spreken Engels. Ze antwoordt in beide talen. ‘*Excellent début lecture, dr. Hubert.*’

‘Hoog tijd dat de afdeling een Rubensspecialist in huis haalde.’

Ze schudt handen en aanvaardt visitekaartjes, gevangen in een rituele dans van knikkende hoofden en schuddende handen. Met een geheugenspelletje linkt ze gezichten aan namen: de stalen bril van Arnold Blauwmann is felblauw, Karl Joosten doet haar denken aan een collega met eenzelfde imposante lichaamslengte, Jeanette Chevalier lacht als een paard. Wanneer een slungelige man met een sikje zich voorstelt, zijn namen en titels één groot waas geworden.

Professors en docenten nemen een voor een afscheid en gaan in een vertraagde congadans naar de deur.

Eindelijk is ze alleen; wanneer ze naar het podium terugloopt, weerklinkt de echo van haar voetstappen. Ze sluit haar laptop af, glimlacht. Ze heeft de decaan en een paar hoofddocenten ontmoet, onder wie professor Chevalier, haar nieuwe promotor en hoofd van de afdeling schone kunsten. Lijkt een vriendelijke vrouw. Jammer van de lach.

Charlotte ziet een beweging in haar ooghoek en stopt. Op een van de bovenste rijen stapt een man zijwaarts, een mobieltje tegen het oor. Hij steekt zijn telefoon in zijn zak en loopt de trap af, haar richting uit. Hij is onberispelijk gekleed: maatjasje, zijden das, mescherpe vouwen in zijn broek.

Ze probeert zijn gelaatstrekken te onderscheiden, maar zijn gezicht zit verstopt in de schaduw. Het enige wat ze kan onderscheiden, is grijzend haar, een netjes getrimde baard en snor. Ze staart in de podiumverlichting en is eventjes verblind.

De man schraapt zijn keel, een paar droge kuchjes. 'Excuseer dat ik onze afspraak eerder vandaag heb gemist, dr. Hubert. Ik was opgehouden.' Hij spreekt uitstekend Engels, met slechts een heel licht Belgisch accent. 'Professor Sébastien Sterck, hoofd van de afdeling geschiedenis. Aangenaam.' Hij steekt zijn hand uit.

Er loopt een prikkeling over haar gezicht. O god, hij is het. Ze had gedacht dat hun eerste ontmoeting zich in een massa zou afspeelen, waarin ze in de onzichtbaarheid zou kunnen opgaan. Toen ze de brief kreeg die hun afspraak ter kennismaking bevestigde, was ze gedwongen zich een kantoor voor te stellen, moest ze zich pantseren voor een persoonlijke ontmoeting. Maar *dit*. Had ze niet voorzien.

Ze is zich er niet bewust van dat ze zijn uitgestoken hand aanneemt, maar op de een of andere manier ligt hij in haar hand, koel en stevig, zo anders dan die van haar, die klam is. Ze laat zijn hand los en zet een stapje achteruit. Haar wangen voelen warm, maar een koelte prikkelt haar huid.

Zijn ogen zijn een verrassing – groen met geelbruine vlekjes. Dezelfde ogen die ze ziet wanneer ze in de spiegel kijkt. God, hij is het echt.

Hij houdt haar blik even vast en kijkt dan naar het podium. ‘Dit is de oudste collegezaal van de campus, hoewel Antwerpen jong is in vergelijking met overeenkomstige steden als Bologna en Oxford.’

Ze doet haar mond open, wil iets zeggen, maar er komt niets uit. In haar hoofd zit mist. Zijn stem klinkt veraf, krakende stukjes van woorden, als een radio die niet juist is afgestemd.

‘Jaren geleden heb ik hier mijn eerste college gegeven.’ Zijn mond zit verborgen achter zijn hand, overrompeld door een plotse hoestbui. ‘Excuseer.’ Hij loopt naar de waterkoeler naast de deur, neemt een papieren beker en vult hem. Zijn rug naar haar gekeerd terwijl hij drinkt.

De waterkoeler maakt een klokkend geluid wanneer hij zijn beker bijvult. Hij houdt zijn hoofd een beetje naar achteren en neemt een paar slokjes. Ze staart naar zijn rug, concentreert zich om rustig te blijven. Hij is nog pietluttiger dan ze had gedacht. Hij heeft een zekere terughoudendheid over zich, niet te zien op de foto’s van hem die ze online heeft opgezocht. Ze heeft er slechts een handvol gevonden, geen filmpjes, anders was ze beter voorbereid geweest op zijn overdreven precieze manier van praten, zijn ingehouden handbewegingen en gezichtsuitdrukkingen, de koelte van die ogen. Hij ziet er ouder en dunner uit dan op de foto’s. Zijn haar is meer grijs dan bruin, de lijntjes rond zijn ogen dieper.

Hij draait zich om in haar richting, speelt met zijn manchetknopen. ‘Ons gebouw is een beetje krap op dit ogenblik, omdat we renoveren, dus u zult een kantoor moeten delen met dr. Miles Thornton van de afdeling geschiedenis.’

‘Delen?’ Haar stem klinkt schrill.

‘Uw uurrooster is zo opgesteld dat u het kantoor meestal voor uzelf zult hebben.’

‘Het komt wel goed’, antwoordt ze en probeert inschikkelijk te klinken.

‘Heeft u al van professor Chevalier gehoord?’ Hij trekt zijn wenkbrauwen op, zijn groene ogen staren.

‘Ze is mijn promotor. Ik heb haar zonet ontmoet.’

‘Professor Chevalier neemt vanaf volgende week een sabbatjaar, ik zal uw promotor zijn.’ Hij friemelt aan een zegelring aan zijn pink. ‘U zult zien dat onze afdelingen geschiedenis en schone kunsten nauw samenwerken.’

De uitdrukking op haar gezicht blijft neutraal, maar haar kaak verstrakt. Een promotor met een lagere rang dan professor was goed geweest. De hele politiek van de universitaire hiërarchie interesseert haar niet echt en het had haar niets kunnen schelen als ze een assistent als promotor had gekregen. Het enige wat ze wil, is dat iemand haar het Antwerpse systeem uitlegt, haar vertelt of ze met haar onderzoek op de juiste weg is, of dat ze het misschien over een andere boeg moet gooien. Ze heeft genoeg ervaring om te weten hoe ze over een onderwerp moet debatteren, onderzoek moet formuleren, ervoor zorgt dat colleges het curriculum volgen. Maar nu moet ze het stellen met *hem*. Van alle professors aan de faculteit is juist *hij* aangesteld als haar promotor.

‘Natuurlijk...’ Ze praat licht, doet alsof het haar niets doet. Ze wil over colleges en onderzoek praten – op zijn minst deskundig klinken – maar haar hoofd is leeg. Focus, zegt ze tegen zichzelf. Adem.

Ze staart naar zijn schoenen. Brogues, marineblauwe suède, met gaatjes in het bovenleer. Zijn broekspijpen zijn netjes omgeslagen. En die vouwen, zo scherp en precies, zo formeel. Alles aan hem is formeel. Alles schreeuwt stijf en saai en conventioneel, zo volkomen, absoluut helemaal precies. Richt hij zijn leven net zo strak in als hij het strijkijzer over zijn broek beweegt? Leidt hij zijn staf met diezelfde gereserveerde, gesloten zelfbeheersing? Is hij altijd zo beheerst?

Ze heeft zich dit moment voorgesteld, het in haar hoofd al dui-

zenden keren afgespeeld, bedacht wat ze zou zeggen, hoe ze zich zou voelen, hoe hij zou reageren. Maar dit, *dit moment*, is zo compleet anders dan wat ze zich heeft voorgesteld. Er klinkt dof getrommel in haar oren. Ik ben je dochter en jij bent mijn vader, wil ze zeggen, roepen, schreeuwen. Ze bijt op haar onderlip.

Hij weet het niet.

Hoofdstuk 6

Charlotte kijkt een tweede keer naar het naambordje op de deur: *Dr. Miles Thornton*. Haar schouders gaan hangen.

Ze loopt de kamer binnen, doet de deur dicht. Overal rommel: legplanken vol spullen tot tegen het plafond, mappen die uitpuilen, papier op de grond, openliggende boeken, ringbanden op de rekken gepropt. Er staan twee bureaus tegen elkaar, als een eilandje midden in de kamer. Het ene is leeg, er staat alleen een gebarsten jampot met pennen op. Het andere kreunt onder de boeken, mappen en papieren in wankele stapels. Vieze theemokken, verschrompelde klokhuizen en lege zakjes chips. Een plastic pot met een zo goed als dode orchidee, bloemblaadjes uitgedroogd en doorschijnend als oude huid.

Het doet haar denken aan de rommel in de studeerkamer van haar moeder. Alleen hier geen knusse leunstoelen om in weg te zinken, geen zacht licht om de chaos een beetje te verminderen, geen venushaar om de lucht te zuiveren. Het kantoor van dr. Thornton is een tijdreis, terug naar haar eerste jaar aan de universiteit, toen ze een kamer deelde met studenten die hun bezwete sportkleding gewoon op de grond gooiden, nooit het juiste boek konden vinden en veel te veel tijd spendeerden aan het kweken van wiet in de badkuip in plaats van aan hun lessen.

Op de grond staan twee kartonnen dozen. Ze laat haar vingers langs het verzendetiket glijden, blijft even hangen bij haar naam en afhaaladres: *Dr. C.I. Hubert, Universiteit van Toronto, Ontario*. Ze

legt haar tas op het lege bureau. Het is stil in de kamer.

Met een ruk scheurt ze de tape van een van de dozen los. De boeken die ze eruit haalt, legt ze in stapeltjes: kunstenaarsbiografieën, Europese heersers, woordenboeken. In haar ene hand een dik boek over Rubens, in de andere een werk over de Antwerpse school. Ze loopt naar een leeg plekje op de plank. Pendelt heen en weer tussen bureau en muur, schikt de boeken per onderwerp. Ze scheurt de tweede doos open, met daarin boeken over Rubens' mentoren, medewerkers en leerlingen. Dan mappen met kleurencodes: rood voor colleges, blauw voor werkgroepen, groen voor onderzoek. De boekenplanken zien er stilaan vertrouwd uit. Netjes en opgeruimd, alles op zijn plaats. De onrust van het auditorium verdwijnt stilaan.

Ze vouwt de kartonnen dozen samen en schuift ze tussen een archiefkast en de muur. Het kantoor is erg krap. Hopelijk zijn hun uurroosters zo opgesteld dat ze het kantoor toch vaak genoeg voor zichzelf heeft. Anders moet ze de campus afspeuren op zoek naar een hoekje waar ze in alle rust kan werken. Geen geluid dat haar afleidt. Geen nieuwsgierige ogen. Geen irritante collega's met goede bedoelingen die haar komen storen, ongevraagd advies geven, kletsen over weekendafspraken en katers.

Ze bekijkt de ruggen op de boekenplanken van dr. Thornton. Bijna allemaal Engels, een paar Nederlands, allemaal over het Europese tijdperk van de grote ontdekkingen. Thornton, een Engelse naam, mijmert ze, maar dat betekent niet noodzakelijk dat hij Brits is.

Ze zet een stapje achteruit, maar botst met haar hiel tegen een poot van het bureau. Ze draait zich nog net op tijd om om de orchidee te zien omvallen. Brokken droge aarde overal op zijn bureau, besmeurde boeken, mappen en papier.

'Ach, verdorie.'

Ze grijpt een vuilnisemmer, veegt de brokken potaarde erin. Maar het is overal, op alle pagina's, in de opengeslagen boeken. Ze moet het bureau leegmaken. Ze werkt snel, tilt elk voorwerp op, veegt aarde in de vuilnisemmer, wrijft het vuil met haar mouw weg.

Een losse bladzijde van dik roomwit papier dwarrelt op de grond. Ze raapt het op, legt het op het bureau en leest het automatisch, zonder dat ze er erg in heeft. Een briefje, strak handschrift: *Miles, het is geregeld... geen zorgen... ze is weg. Sébastien.*

Ze is alleen, maar toch loert ze om zich heen, heeft niemand haar onbedoelde gesnuffel gezien? Hij kan elk moment binnenkomen en hoe moet ze dit dan uitleggen? Ze veegt het laatste beetje vuil in de emmer, zet alle spullen net zo wanordelijk weer door elkaar. Ze stapt achteruit, bekijkt haar werk. Net zo'n chaos als het al was, mappen lukraak neergezet, zelfs klokhuisen en verfrommelde chipszakjes liggen weer waar ze lagen. Gekneusde bloemblaadjes, bladeren en samengeklitte wortels is alles wat er nog in de orchideepot zit.

'Het vuil.' Ze grijpt naar de vuilnisemmer, propt een beetje van de droge aarde in de pot en duwt het met haar vingers aan. Hij zal het niet zien, daar hij is veel te slordig voor.

Ze nestelt zich in haar stoel en haalt haar laptop uit haar tas, maar het college voorbereiden is wel het laatste waar ze zin in heeft. Ze staart uit het raam. Torensptisen en terracotta daken vullen de horizon, de lucht zo grijs als lei. Zesduizend kilometer verderop, in haar thuisstad Toronto, komt de zon nu vast op, een nieuwe dag. Ze knijpt haar ogen samen, maar het blijft wazig, een dun laagje stof op haar hoornvlies. Ze onderdrukt een geeuw, zakt weg in de cocon van loomheid die een jetlag met zich meebrengt, laat haar zintuigen in slaap wiegen, de herinneringen aan het auditorium verdwijnen naar de achtergrond. De angst om Sterck te ontmoeten, de schok toen ze die groene ogen voor het eerst zag, de opluchting toen ze beseftte dat hij haar ware identiteit niet kent – het is uiteindelijk toch allemaal vlot gelopen. Hij, en de anderen, hoeven niet te weten dat ze vader en dochter zijn. Ze heeft deze job verdiend omdat ze goed is, en ze wil niet dat iedereen ten onrechte denkt dat nepotisme een rol heeft gespeeld bij haar aanstelling. Ze zal haar privéleven geen afbreuk laten doen aan deze ongelofelijke carrièrekans.

De kantoordeur gaat op een kiertje open, achter het melkglas

enkele schaduwen. Wazige silhouetten van twee mensen die elkaar aankijken. De deur blijft op een kier staan, alsof iemand hem wilde openen, maar halfweg is gestopt, afgeleid door iets wat dringender is. Stemmen, eerst mompelend, daarna luider.

‘...niemand kent de details, laten we dat zo houden.’ Professor Sterck gaat harder praten.

‘Ik had je nooit in deze knoeiboel mogen meesleuren’, zegt een andere stem. Een man. Engels.

‘Gedane zaken nemen geen keer’, gaat Sterck verder. ‘Ze is weg.’

De deur vliegt open, het melkglas rammelt. In de deuropening staat een man, halfweg de dertig, een blonde pony over zijn voorhoofd. Sterck naast hem.

De man loopt de kamer in, zijn gezicht een mengeling van verbazing, een open mond en een starende blik. ‘Jij moet... de Canadese zijn... de Rubensexpert...’

Ze steekt haar hand uit – ‘Charlotte Hubert’ – en glimlacht, waarmee ze professionele warmte en openhartigheid suggereert zonder, zo hoopt ze, opgelatenheid omdat ze hun gesprek heeft gehoord.

‘Miles Thornton.’ Hij blijft staren, langer dan beleefd is, en draait zich dan om naar de professor. ‘Dr. Hubert heeft...’

‘We hebben elkaar al ontmoet.’ Charlotte onderbreekt hem, haar stem zacht, brede glimlach. Speel het spel, zegt ze tegen zichzelf, en dan komt alles goed. Niet moeilijk. Handelbaar.

‘Ik heb het genoeg gehad het openingscollege van dr. Hubert eerder vandaag te mogen volgen’, zegt de professor en loopt achter Miles de kamer in. Hij blijft naast de kapstok staan, leunt naar voren, zijn ellebogen lichtjes gebogen, alsof hij nog een stapje wil zetten, maar dan toch blijft staan.

Hij ziet eruit alsof hij opgezet is: gevuld, dichtgenaaid en aan de vloer vastgenageld. Haar blik gaat van zijn gezicht naar zijn stropdas. Het patroon is vertrouwd – abstracte art-decoschelpen in eierschaalblauw – maar ze weet niet meteen waar ze het eerder heeft gezien. En

dan herinnert ze zich plots het zware boek op het koffietafeltje van haar moeder, de titel gebosseleerd in koper: *The Complete Designs of Erté*. In gedachten opent ze het boek, op de schutbladen hetzelfde patroon in eierschaalblauw met overlappende schelpen. Ze staat weer in haar moeders living, ruikt jasmijn door de open deur naar de tuin, hoort de zangerige stem van haar moeder die vanuit de keuken praat.

Ze wil haar moeders stem zo graag nog een keer horen: haar lach wanneer ze een grapje maakt, haar geplaag aan tafel tijdens het avondeten, haar sarcastische opmerkingen over een burenruzie. Zelfs wanneer ze haar stem verheft en de woede erin doorklinkt, is dat nog te verkiezen boven de rust. Alles is beter dan het voorzichtige gefluister vol spijt in haar laatste uren. Alles is beter dan de stilte. De bekentenis van haar moeder op haar sterfbed ligt nog zo duidelijk en rauw in Charlottes geheugen, alsof het pas vijf minuten geleden is gebeurd en niet vijf weken. Charlotte herinnert zich lukraak dingen, fladdert van het ene moment naar het andere, van de ene kamer naar de andere in het huis van haar moeder. Op de een of andere manier staat de professor vreemd genoeg in de living van haar moeder, zijn hand op de blauwe schelpen op zijn das, haar met zijn kille ogen aanstarend.

Charlotte knippert snel, dwingt zichzelf terug te keren naar het rommelige kantoor en de man die haar moeder zoveel leed heeft bezorgd.

De professor trekt zijn das recht terwijl Miles zijn handen in zijn zakken stopt. Hun stemmen botsen. 'Ik hoop dat het niet te druk voor je wordt', zegt de professor juist wanneer Miles hem verzekert dat ze genoeg ruimte hebben. Ahs en uhms door elkaar, gefriemel aan manchetknopen, handen nog dieper in de zakken.

Charlotte keert terug naar haar bureau. Bladert door een map, opent een notitieboekje. Alles om zichzelf bezig te houden, om herinneringen te weren, om de stilte die als een mist in de kamer hangt te doorbreken.

De professor rukt nog een keer aan zijn das. Ondoorgroendelijke

uitdrukking. ‘We zien elkaar op de faculteitsvergadering.’ Hij gaat weg.

Miles laat zijn rugzak op de grond vallen. ‘Ik heb wat boekenplanken voor je leeggemaakt, maar als je er meer nodig hebt...’

‘Bedankt. Het lukt voorlopig wel.’

Zijn stoel kraakt wanneer hij achteroverleunt. ‘Je zult zien dat je gemakkelijk je weg vindt in Antwerpen. Misschien moet je een fiets regelen, maar wees voorzichtig wanneer het ijzelt...’ Hij springt van het ene onderwerp naar het andere: vervelende faculteitsvergaderingen, pubs met het lekkerste trappistenbier, sociale activiteiten. Hij lacht, een plotse uitbarsting. ‘Ik weet niet of de laatste clubactiviteit, een kroegtocht op de fiets, wel zo veilig was, maar leuk was het wel. Als je graag wat gezelschap wilt om de oude stad te verkennen, dan ga ik graag met je mee.’

‘Dank je wel.’ Ze draait de keramieken pot op haar bureau rond. Vooraan is een inktblauw wapen te zien: *Dundee Marmalade 1862*.

‘Ik heb een hele verzameling.’ Hij wijst naar de hoogste plank achter haar. Daarop staan twintig of meer keramieken potten, allemaal in verschillende schakeringen gebroken wit en ecru, elk met een blauw wapenschild dat verwijst naar de maker en de variëteit: *James Keiller and Son, Dundee and Glasgow, Golden Shred, Rough Cut, Seville*.

‘Schots, toch?’ Ze gluurde naar de vervaagde print. ‘Jouw accent...’

Hij grinnikt. Scheve glimlach, rechte witte tanden. ‘Ik ben Brits, maar ik heb een tijd in Edinburgh gewoond. Daar heb ik mijn liefde voor jampotten ontwikkeld. Het is iets voor historici, oude spullen verzamelen. Ik heb er een paar gevonden op de markten in België. Nou ja, geen marmelade dan, maar confituur. Er liggen heel wat interessante dingen op die marktjes.’ Hij legt zijn ene been over het andere, wipt met zijn voet. ‘Ben jij een verzamelaar?’

‘Verzamelaar?’

‘Snuisterijen? Antiek? Een vergeten meesterwerk van Rubens?’
Weer die grijns.

‘Was het maar waar.’

‘Als je graag de markten bezoekt, laat maar weten...’

‘Bedankt.’

‘...en ik geef je een rondleiding op de campus. Laat je de sluiproutes zien. Het is een beetje een doolhof hier, maar het went wel.’

Er valt een aangename stilte, ze bekijken hun e-mails. Misschien is dit nog niet zo slecht, denkt ze. Twee semesters zijn zo voorbij: een drukke agenda, hij zal geen tijd hebben om zijn eigen kantoor te missen. Zes maanden om elk hoekje in de thuisstad van Rubens in zich op te nemen, door dezelfde straten te kuieren, zijn favoriete plekjes te bezoeken.

Ze begint te typen, haar vingers vliegen over het toetsenbord, het ongemakkelijke gevoel is verdwenen, vervangen door energie. Ze stopt met tikken, staart naar de toetsen. Ze zitten vol bruine vlekken: transpiratie en potaarde. Ze loert naar Miles, die aan zijn bureau zit, een losse bladzijde in zijn hand. Ze herkent het dikke roomwitte papier, het briefje dat nu onder haar vieze vingerafdrukken zit.

Haar keel knijpt dicht, ze vervloekt zichzelf omdat ze zo achteloos is geweest. Ze wilde helemaal niet snuffelen, maar zo ziet het er niet uit. Ze laat haar handen in haar schoot vallen en schraapt restjes vuil onder haar nagels vandaan. Wrijft haar vingertoppen schoon aan haar zwarte broek, veegt bewijsmateriaal weg.

Miles legt het blaadje papier opzij en doorzoekt zijn bureau. Neemt papier op, duwt mappen opzij, mompelt in zichzelf. Een van de mappen botst tegen de orchidee, die helemaal tot aan de rand van het bureau schuift. De pot wankelt even en valt dan om. Er vallen droge bloemblaadjes en vuil op de grond.

Charlotte neemt de plastic bloempot op, zet hem terug op het bureau. De stengel is geknakt. ‘Dodelijk gewond, vrees ik.’ Ze onderdrukt een lach.

‘Gevonden.’ Hij houdt zijn telefoon in de lucht. Met de zijkant van zijn schoen duwt hij brokken aarde onder zijn bureau. ‘Ik ben

al te laat voor mijn vergadering. Ik ruim straks wel op.'

'Ga maar.' Ze wuift hem richting de deur. 'Ik ruim wel op. Duurt maar even.'

'Ik leid je morgen rond.' Hij blijft staan in de deuropening, aarzelend. 'Pas op voor de koffiemachine in de personeelskeuken. Er komt regenwater uit, smaakt al niet veel beter. Café aan de overkant is veiliger.' Met een glimlach verdwijnt hij in de gang.

Ze draait zich om naar de vreselijke knoeiboel, raapt handenvol droge aarde op en gooit ze in de vuilnisemmer. Er ligt een bloemblaadje op het bureau. Iets prikkelt haar herinnering. De geur van aarde, de broze nerven van de bloem. Ze draait het blaadje rond tussen haar vingers, sneller en sneller tot het wazig, opaak en melkwit wordt. De veranda van haar moeder stond vol orchideeën, klaverzuring met paarse blaadjes en Kaapse viooltjes. Ze herinnert zich de tuin, het kiezelpad naar een muur vol heerlijk geurende jasmijn en roze pioenen, zo groot als theekopjes. Maar waar ze het meest van hield, was de ridderspoor in de hoogzomer, wanneer ze diepblauw kleurde. Dat is het: zijn ogen zijn net zo blauw als de ridderspoor in de tuin van haar moeder.

Hoofdstuk 7

15 maart 1621

Op de ochtend van mijn verjaardag zaten mijn broertjes en ik in de keuken, we aten brood dat we in warme melk doopten.

Papa kwam door de deur naar binnen, riep de vertrouwde verjaardagswens – ‘Gefeliciteerd’ – en verkondigde dat vandaag het begin van een nieuwe familietraditie was. ‘In de loop van je leven zul je heel wat uitdagingen tegenkomen waarvoor je al je vaardigheden en kennis nodig zult hebben. Ga er niet van uit dat alle uitdagingen vermoeiend zijn. Ze kunnen ook je verbeelding prikkelen en leuk zijn.’ Hij kuste me op mijn voorhoofd, gaf me een briefje en liep met een glimlach weer naar buiten.

Ik vouwde het open, las de zin hardop, struikelde over een onbekend Latijns woord. ‘*Torquent et vertas, quae revelabitur.*’ Ik keek van Hendrik naar Janneke. ‘Wat betekent dat?’

‘Je weet dat ’k niet kan lez’n’, zei Janneke. ‘k Begrijp ook geen Latijn.’ Ze keerde zich weer om naar de haard en roerde in de bouillon.

Hendrik giechelde, gniffelde samenzweerderig. Ik smeekte om hulp, maar hij ging ervandoor. Mopperend nam ik mijn Latijnse grammatica en begon aan de vertaling. Ik vorderde maar traag, want mama liep de slaapkamer in om me een gelukkige verjaardag te wensen, dan speelde ik tikkertje met Hendrik en Niels in de achtertuin, wiegde baby Lucas in slaap en goot het deeg in het wafelijzer dat Janneke vasthield. Tegen de middag was de vertaling klaar.

‘Wat staat er?’ Hendrik sprong van de ene voet op de andere, zo opgewonden was hij.

Met alle waardigheid die ik aan de dag kon leggen, schraapte ik mijn keel en las ik mijn vertaling voor: ‘Draai om en om, alles komt aan het licht.’

Hendrik lachte zo hard dat hij op de grond viel, hij rolde en hield zijn buikje vast. Janneke joeg hem weg met een bezem.

‘Wat moet ik doen?’ jammerde ik tegen Janneke.

Ze schraapte de schubben van een zilverkleurige vis. ‘Onze Heer heeft je gezeg’nd met ’n goed verstand, juffrouw Antonia, gebruik ’t dan ook.’ Ze sneed de kop van de vis af en liet hem in de kookpot vallen. ‘Ga nu maar. Val me niet meer lastig met je raadsel of ’k zoek werk voor je in de keuk’n.’

Ik rende naar de zolder, waar de lentezon warm naar binnen scheen door de dakvensters. Ik nestelde me in de zon, wachtte tot de inspiratie zou komen. Helaas, pas in de late namiddag was het mysterie van het raadsel onthuld. Ik haastte me de trap af en klopte op de deur van papa’s werkkamer.

‘Binnen.’ Papa zat aan zijn bureau, burijn in de hand. ‘Wel?’

Ik zwaaide met het briefje. ‘Ik moet in uw kast kijken.’

Hij trok zijn wenkbrauwen op. ‘Is dat zo?’

Ik liep naar hem toe en sloeg mijn armen om zijn nek. ‘Ik heb het Latijn in het Vlaams vertaald en met een aantal letters kon ik dan “in de kast” maken. Dus ik denk dat ik in de kast in uw werkkamer moet kijken.’ Ik keek naar zijn gezicht.

Hij zette de rode vilten kap op zijn hoofd, die ik scheef had getrokken, weer recht. Hij glimlachte en knikte, daarop rende ik naar de kast en zag een stapel cadeautjes liggen op de onderste plank. Ik liet ze in mijn schoot vallen: een grijze fluwelen haarband, een kam van schildpad, een pen, een houten balvangertje. Het laatste geschenk was een boekje met een groen leren omslag, de kleur van eikenblaadjes in de lente. Op het voorblad waren een tiental gravures gedrukt, werk van beroemde kunstenaars uit Italië. De overige

bladzijden stonden vol Latijn. Ik zuchtte. Nog meer vertaalwerk.

‘Dit boek is een uittreksel uit een veel groter werk van de Florentijnse historicus Giorgio Vasari. Zijn originele boek is meer dan zeventig jaar geleden gepubliceerd.’ Papa raakte het leren omslag aan. ‘Ik weet dat je niet van Latijn houdt, Antonia.’

Ik staarde naar mijn schoenen.

‘Maar als je straks volwassen bent, zul je blij zijn dat ik je talen heb laten studeren. Geleerdheid is een van de krachtigste instrumenten die we hebben gekregen. Koester dit boek, Antonia. Het is de Alpen overgestoken en ligt nu in jouw handen.’

Toen ik die avond in bed kroop, dacht ik terug aan de gravures in het boek van Vasari. Mijn dromen namen me mee van mijn slaapkamertje in Antwerpen over de Alpen naar de kanalen van Venetië en langs het schiereiland naar Florence en Rome. Achter mijn ogen zag ik de grandeur van Brunelleschi’s *Duomo* en de pracht van Bramantes *Tempietto*.

Papa weet altijd precies hoe hij mijn verbeelding kan prikkelen, hoe hij me zin kan doen krijgen om nieuwe vaardigheden te leren. Ik kijk nu al uit naar de nieuwe cryptische raadsels die ik op mijn volgende verjaardag, en de volgende, zal krijgen en waarmee ik mijn kennis kan testen en kan laten zien dat ik bereid ben om te leren. Misschien zal ik papa op een dag bewijzen dat ik net zo slim ben als Hendrik en Niels, ook al ben ik een meisje.

Hoofdstuk 8

‘Personeelskeuken is hier’, zegt Miles en leidt Charlotte binnen in een kamertje met rekken vol mokken, een plakkerige bar met koffiekeringen en suikerkristallen.

Voor een ingebouwde koffiemachine staat een man, hij bukt zich om niet tegen het laaghangende lampje te botsen. Hij komt haar bekend voor.

‘Karl Joosten’, stelt hij zichzelf voor. ‘Ik heb je op het college van gisteren ontmoet.’

Miles laat haar een affiche op het prikbord zien. ‘Karl organiseert de personeelsclub.’

‘Volgend weekend gaan we naar de antiekmarkt op de Zavel in Brussel,’ zegt Karl, ‘daarna lunch, het Magritte Museum voor een nieuwe tentoonstelling. Waarom ga je niet mee?’

Het gesprek kabbelt verder, een geplande fietstocht langs de Schelde, een bierproeverij bij De Koninck, een concert in de Sint-Jacobskerk. Ze herinnert zich de affiches overal op de universiteitscampussen in Toronto, Chicago en Dartmouth die sociale activiteiten aanprezen, maar de meeste daarvan vermeed ze. Ze legde liever de laatste hand aan een artikel in plaats van biertjes achterover te slaan in een rokerig café. Deze keer zal ze een inspanning doen, zegt ze tegen zichzelf. Meer tijd doorbrengen met mensen, kletsen over reizen en hobby’s in plaats van zich alleen maar te richten op werk.

Ze laat haar ogen over het prikbord gaan, blijft hangen bij een foto van een groep lachende studenten. Ze leest de titel – *UAntwerpen*

wil een veilige campus bieden voor studenten, personeel en bezoekers – en herinnert zich de brochure in haar welkomstmapje. Het advies is hetzelfde, ongeacht over welke universiteit het gaat: loop 's avonds alleen door drukke zones; vermijd steegjes en verlaten straten; wees voorzichtig met vreemden die je benaderen; meld alles wat verdacht is bij de politie. Maar Antwerpen is vast niet zo erg als Chicago. Toen ze een tweejarig doctoraat deed in The Windy City moest ze haar flatje driedubbel afsluiten en had ze altijd pepperspray in haar tas zitten, weet ze nog. Het gevoel van de bus in haar hand was genoeg om haar zenuwen de baas te blijven wanneer ze 's avonds na de les door 59th Street naar de metro liep.

Ze wijst naar de veiligheidsaffiche. 'Is persoonlijke veiligheid hier een issue?'

Karl haalt zijn schouders op. 'Niet meer dan elders.'

'Ik heb gehoord dat er een aantal incidenten waren met studenten die bedreigd werden', zegt ze.

'Vorig semester liep een postdoctoraatsstudente 's avonds laat de bibliotheek uit', zegt Karl, 'en ze werd gevolgd door een man en bedreigd.'

'Was dat seksueel getint?'

'Niet seksueel...' Karl zwijgt even, een rimpel over zijn voorhoofd. 'De aanvaller bedreigde haar en nam waardevolle spullen mee.'

'Werden de slachtoffers verbaal geïntimideerd of fysiek aangevallen?' vraagt Charlotte. Er is een groot verschil tussen de twee, wil ze roepen, maar ze blijft rustig.

'Het tweede incident was ernstiger', zegt Miles. 'Op een avond werd een studente aangesproken toen ze naar haar auto liep. Ze opende de kofferbak om haar laptotas erin te zetten toen de aanvaller die greep. Ze vochten. De aanvaller greep de bandenlichter, bedreigde haar ermee en ging er dan vandoor met de laptotas.'

'De campussecurity heeft toen de beveiliging opgevoerd', zegt Karl. 'Er werden folders uitgedeeld en overal zie je nu affiches. We

worden aangemoedigd om er met onze studenten over te praten, hen eraan te herinneren niet in hun eentje in het donker rond te lopen.'

'De dader is niet gepakt?' vraagt ze.

'Nog niet', zegt Miles.

'Ken je de slachtoffers? Stellen ze het goed?'

'Het waren postacademische studenten van de kunstenfaculteit', zegt Karl. 'Ze zijn uiteindelijk overgeplaatst naar andere universiteiten. Eentje ging naar Maastricht en de andere... Weet ik niet zeker meer...'

'Ze ging naar Edinburgh', zegt Miles.

Charlotte zwijgt geschokt. Ontsteld dat de studenten zo getraumatiseerd waren dat ze hun werk opgaven, hun vertrouwde omgeving achterlieten, liever opnieuw begonnen in een nieuwe stad. Ze waren allebei postacademische studenten, wat betekent dat ze allebei een netwerk van docenten, medestudenten en vrienden hadden in Antwerpen om op terug te vallen. Als postacademische studenten leidden ze waarschijnlijk colleges, dus ze gaven ook een inkomen op, hoe klein ook. Zo angstig na de aanvallen dat ze zich veiliger voelden ver weg van Antwerpen, weggejaagd door een aanvaller.

De koffiemachine maakt een schel geluid, gevolgd door gezoem en een plof. Karl zet een koffiekop onder de automaat. 'Wie wil koffie? Charlotte?' Zijn vinger blijft hangen voor het aanraakscherm.

'Nee, bedankt', zegt ze, het kost haar moeite om ontspannen te klinken, haar hoofd gonst net zo hard als de koffiemachine.

'Het heeft er waarschijnlijk niets mee te maken,' zegt Karl, 'maar twee weken geleden is een postacademische student vast komen te zitten tussen de verrijdbare archiefkasten. De sensor werkte niet goed en het mechanisme liep vast. De brandweer had twee uur nodig om hem eruit te krijgen. Zwaar hoofdletsel. Nog steeds in een coma.' Hij klinkt pragmatisch. 'De motor is verwijderd. Is nu een manueel systeem.'

'Het is uiterst veilig', zegt Miles. 'Weet je, het is altijd al te don-

ker geweest in het kelderarchief. Ze zouden er wat meer verlichting moeten hangen.'

Ze wil vragen of er nog iets is wat ze moet weten, misschien spanningen binnen de afdeling of een excentrieke decaan, maar het lijkt allemaal zo triviaal, nu er een aanvaller rondloopt.